

Özet

Bilgi ve İletişim Teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte bireylerin, toplumların, devletlerin ve diğer aktörlerin birbirine yaklaştığı, sosyal, siyasal ve kültürel anlamda birbirini değiştirdiği, karşılıklı etkileşimlerle yeni kimliklerin oluştuğu siber uzayda geleceğin nasıl şekilleneceği ve sistemin nasıl güvenli kılınacağı sorusu araştırılmaktadır. Kurulmakta olan bu sistemin mevcut teorilerle izahı mümkün olmamakta ve yeni yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda Uluslararası İlişkiler disiplinine getirdiği katkılarla yeni bakış açıları kazandıran konstrüktivizmin normatif ve düşünsel yapının kimlik ve çıkarları belirlediği yönündeki söylemleri siber uzayın doğasını açıklamada diğer teorilere göre daha yakın gözükmektedir. Siber uzayda çıkarlara hizmet eden bilgilerin hızla yayılarak kitleleri etkilemesi siber algının gücünü ortaya koymaktadır. Siber algının gücü karşısında uluslararası sistemi doğru şekillendirmek için algı yönetimi ise zorunlu gözükmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siber Uzay, Siber Algı, Konstrüktivizm, Uluslararası İlişkiler.

CYBER SPACE PERCEPTION AND CONSTRUCTIVIST THEORY

Abstract

With the developments in Information and Communication Technologies, the question of how the future will be shaped in cyber space where individuals, societies, states and other actors approach each other, change each other socially, politically and culturally and create new identities through mutual interactions and how the system will be made safe is being investigated. It is not possible to explain this system with existing theories and new approaches are needed. In this context, the discourses of constructivism, which give new perspectives to the discipline of International Relations, determine the identity and interests of the normative and intellectual structure, seem to be closer than other theories in explaining the nature of cyber space. The fact that the information that serves the interests in the cyber space expands rapidly and affects the masses, reveals the power of cyber perception. In order to shape the international system in the face of the power of cyber perception, perception management seems necessary.

¹PhD Candidate, Department of International Relations, Selçuk University, keskin.pinar@outlook.com

Keywords: Constructivism, Cyber Space, Cyber Perception, International Relations.

Giriş

Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin tüm kullanıcıları küresel enformasyon sistemine dahil olmaktadır. Tüm insanların etkileşim halinde oldukları elektronik ortamın sınırları belirlenemeyen sanal dünyasında hemen her şey hakkında bilgiye kolayca ulaşılabilir. Enformasyonun iletişim ağı teknolojileriyle birleştirilmesi ile geniş bir sanal bilgi dünyası mevcuttur ve burada kaydedilmiş milyonlarca veri, kimlik, standart, yöntem ve prosedürler bulunmaktadır. Banka ve çokuluslu şirketler için uzun yıllardır kullandıkları enformasyon ağı sistemleri, değişen ekonomik verilere hızlı ulaşımı sağlarken uluslararası güvenlik kuruluşları bu sistem üzerinden aradıkları kişi ve bilgileri kolayca bulabilmektedir. Askeri ve meteorolojik uydular dünyaya yayılmış yer istasyonlarına sürekli veri göndererek yeryüzündeki durum ve olaylar hakkında ayrıntılı bilgi edinmektedir. Uluslararası hava ulaşımında her gün gerçekleşen binlerce uçuş, uluslararası bir bilgisayar ağıyla sürekli gözlenip kontrol edilmektedir. Birçok üniversitenin bilgisayar ve araştırma bölümleri kaynaklarını telefon hatlarıyla birbirine bağlayarak güçlerini birleştirmektedir. Bu tablo siber uzayın sınırları henüz keşfedilmemiş gücüne merak uyandırmakta ve siber uzayın hayatımızdaki rolü ve önemi her geçen gün artmaktadır.

Bilgisayar ortamında dijital bilgiler ile bir 'gerçeklik' duyumsaması oluşturulması 1980'lerden beri araştırılmaktadır. Siber uzay dijital bilginin bir araya gelmesi sonucunda duyumsal bir bütünlük sağlamaktadır. Böylece insan gerçekte var olmayan bir dünyayı yaşayabileceği bir sanal gerçeklik ortamında kimliğini sürdürmektedir. Sanal gerçeklik ile yaşadığımız fiziksel dünyada algıladığımız duyumlardan ayırt edilemeyecek durumlar bilgisayar ortamında elde edilebilmektedir. Bu durum bilgisayar ortamında tüm duyumlarla algılanabilen bir dünya oluşturmaktadır (Kara, 2009:189). Bu dünya içinde bilgiyi çıkarlara hizmet edecek şekilde yaymak ve kitleler üzerinde algı yaratmak oldukça kolaydır.

Uluslararası toplum hayatın hemen her noktasında bilgi ve iletişim teknolojilerine bağımlı hale gelmektedir. Sınırları kaldırarak toplumları birbirine yaklaştıran bu sistem dünya genelinde bilgi ve fikirlerin hızlı paylaşımına imkan tanımaktadır. Daha hızlı iletişime geçen ve bilgi sahibi olan bu toplumlar zaman zaman ifade özgürlüğü, insan hakları ve demokrasi talepleri etrafında birleşerek kitlesel hareketler düzenlemektedir. Bu açıdan bakıldığında siber uzayın teknolojik boyutlarının yanında siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel sonuçlar

doğurduğu ve sosyal bilimlerin bu yeniliği konu edindiğini söyleyebiliriz. Siber uzayın toplumsal ve siyasi etkileriyle beraber uluslararası sistemi nasıl etkilediği ve geleceğe nasıl yön verdiği Uluslararası İlişkiler disiplinin güncel konularından biri haline gelmiştir.

Siber uzayı analiz eden teoriler içinde sistemi anlamamıza yardımcı olan en yakın teori konstrüktivizm olarak gözükmektedir. Konstrüktivizme göre devletler toplumu temsil eden, toplumun görüşlerinden beslenen ve onların taleplerini yansıtan aktörlerdir ve devletlerin dünyasını incelerken devletlerin birbiriyle etkileşimleri esasında toplumların etkileşimlerinden ve nihayetinde insanın doğasından da bahsetmek gerekir. Uluslararası sistem bu anlamda toplumun eseridir, temel faktörü insan ve onun eylemlerinden oluşmaktadır. Konstrüktivizme göre uluslararası ortam, algılara, kimliklere ve bu temelde aktörlerin ilişkilerine göre oluşturulan politikalara dayanmaktadır ve bu şekilde inşa edilmektedir (Kanat, 2016: 539). Bu açıdan bakıldığında siber uzayı anlamaya çalışırken, klasik uluslararası egemenlik, sınırların varlığı, devletlerin tek güç olduğu sistem anlayışından uzaklaşarak, konstrüktivizmin ortaya koyduğu söylemlere başvurmak, siber uzayın doğasını açıklamada yardımcı olmaktadır. Siber uzayın en büyük kullanıcısı olan insan siber uzayın en birincil aktörü olmaktadır ve Uluslararası İlişkiler’de siber uzayın geleceğe nasıl yön vereceği sorununa verilecek yanıtlar öncelikle insanı ve insan doğasını iyi ve doğru anlamakla işe başlayacaktır.

Siber Uzayda Algı

Algı insanın kendisini, dış dünyayı, kavramları, olayları, olguları ve zamanı okumayı, anlamayı ve yorumlamayı sağlayan bir yöntemdir. Kişiler dış dünyayı algıları yoluyla tanımaktadırlar. Kavrayış yeteneklerinin farklılığı nedeniyle aynı olay karşısında yüzlerce farklı bakış açısı söz konusu olabilmektedir. Algıyı etkileyen en önemli unsurlar değerler, inançlar, kültür, ihtiyaçlar, deneyimler ve bunların harmanlandığı zaman ve mekandır (Cevizci, 1999: 16). Kişinin içinde bulunduğu toplumun yasaları, gelenek ve görenekleri ile alışkanlıkları o kişinin algısını etkiler Aynı zamanda kişiler olayları kendi faydalarına bakan yönüyle ele almayı tercih etmektedirler. Algının temelinde insanın anlamlandırmaya çalıştığı olgular hakkındaki bilgisi yer alır. Bilgiler ise çok farklı kaynaklardan toplanarak gelir ve çoğu zaman bu bilginin asıl kaynağı sorgulanmadan insan algısına hitap eden kısmıyla kabul görür. Kişinin her hangi bir konuda edindiği ilk algıyı değiştirmek ise oldukça zordur çünkü algıda değişmezlik ilkesi gereği kişilerin bildikleri farklı gözükse de onu eski hallerine göre algılamaya devam ederler.

Bir Őeye dikkati yönelterek o Őeyin bilincine varma ya da idrak olarak tanımlanan algı tanımında bilinçlenmeden önce algı oluşmaktadır. Ancak bilgi sahibi olunmadan edinilen algı yüzünden doğru bilginin seçilmesi zorlaŐmakta ve bu durum kaynağı belirsiz bilgi yığınlarına sebep olmaktadır. İletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte sınırları olmayan bir siber uzaya uzanan yeni dünya düzeni bilgiye ulaşımı hızlı ve olanaklı kılarken aynı zamanda bu bilgilerin doğruluğunu sorgulayıcı mekanizmaları öteleyerek sistemde yaratılmaya çalışılan algının kitlelerce takip edilmesine neden olmaktadır. Algı, bilgiden önce gelerek deđiŐmesi zor ve uzun zaman alacak psikolojik bir olguya dönüŐmektedir. GeçmiŐte yaŐadıklarımız günümüzün algısını oluŐtururken; bugün inşa edilmekte olan yeni düzen de geleceğin algısını oluŐturacaktır (Tınmaz, 2016).

Sınırsız bilgiye ulaŐılabilen siber uzayda algının tesisi için diğer yöntemlere göre daha hızlı ve etkin bir inşa süreci söz konusudur. Algı yaratmak isteyen karar alma mekanizmaları, siber uzayın sonsuz sınırları içinde ellerindeki tüm yetkiyi kullanarak istedikleri algı düzeyini çok rahat bir Şekilde yaratabilmektedir. Bu noktada oluŐturmak istedikleri algı ile çatıŐan bilgileri engelleme, bu bilgilerin gerçeklerle çeliŐen kısımlarını ortaya koymaya çalıŐanları cezalandırma, doğru veriye ulaŐımın nn çeşitli kanallardan kesme ve daha birçok yöntemle ellerindeki gücü, algı yönetiminde kendi çıkarlarına hizmet edecek Şekilde kullanılmaktadırlar. Bu da siber uzayda algı yönetiminin doğurabileceği tehlikeli sonuçları ortaya koymaktadır. Zira gerçeklikten uzaklaŐtıran sanal bir algı süreci kişinin doğru bilgiye ulaŐımının önüne engeller koymaktadır.

Algının en etkili sonuçlar doğurabileceği alanların baŐında Uluslararası İlişkiler gelmektedir. Uluslararası İlişkiler’i doğru okuyabilmek ve geleceğe sağlam temelli çıkarımlar yapabilmek, doğru bir tarih algısı için Şarttır. Oysa siber uzayda Uluslararası İlişkiler teorilerinin, zemininin, mantığının yeterli düzeyde okunmadan, gerçeklikten oldukça uzak bir Şekilde birtakım çıkar gruplarının hizmetinde algı yönetimine malzeme edinildiği görülmektedir. Somut verilerle desteklenerek yanlıŐlıđı ortaya konulamayan bu algılar, yıkılması çok zor tabular yaratmaktadır. Bilgiden uzak toplumların zihninde, olguları bu algı yönetimi ile istenilen Şekilde inşa etmek ve onların bu Şekilde inanmasını sağlamak oldukça kolay gözükmektedir. Bu Şekilde çıkarların kazanım sağladığı bir düzen sürdürmek mümkün olmaktadır. Kişilerin bir konu hakkında bilgisi ne kadar azsa söylemleri o derece fazladır ve bu fikirler katı bir algıya dayanmaktadır. Bu durum cahilliğin cesur bir dıŐsal eylemidir ve günümüzde oldukça yaygındır (Akyeşilmen, 2018b).

Siber uzay, algı inşa etmek için etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu algı çoğu zaman gerçeklerden uzak bilgiler yaymaya çalışsa da diğer yandan bu düzenin pozitif katkısı olarak, diğer kullanıcılar tarafından gerçeğin ortaya çıkarılmasını da kolaylaştırdığı iddia edilmektedir. Siber uzayda bu açıdan oluşturulmaya çalışılan algı kadar bunları yıkacak etmenlerin de aynı sistemde var olduğu söylenebilir. Öncelikle siber uzayın en temel kullanıcısı insandır ve insan faktörünün bireysel ya da gruplar halinde bu sisteme her saniye veri yüklemeleri engellenemez bir durumdur. Siber uzayda ulaşılan her bilgi aynı zamanda bu bilgiyi sunan arka plandaki insana ve onun algısına da ulaşım demektir (Güngör, 2015). Siber uzayda her bilgi bir algıyı yansıtırken kullanıcılara bilgiyi kıyaslayabilecekleri birçok pencere de açılmaktadır. Basılı kaynaklarla ileri sürülen yanlışların çürütülmesi yıllar alırken siber uzayda iletişim çağının tüm imkanlarını kullanan kullanıcılar için doğruya ulaşmak daha hızlı olmaktadır. Tarih kitaplarında uzak coğrafyalarda anlatılan yaşanmışlıklar hakkında bunları yazanların aktörlere biçtiği rolle sınırlı ve aksini ispat etmenin zor olduğu bir algı oluşurken günümüzde ise siber uzayda tarih yazılırken olaylar aynı zamanda elektronik ortamda tüm görselliğiyle canlı bir şekilde kaydedilmektedir. Dolayısıyla olayları çok yönlü ele almak, farklı bakış açıları ile yorumlamak ve çeşitli bilgi kaynaklarına ulaşmak, doğruya yakın bir algıya sahip olunabilmesini de aynı zamanda mümkün kılmaktadır. Açık sınırsız erişimle tüm seçeneklerin kullanıcıya sunulmasına rağmen bilgi yığınına maruz kalan kullanıcı için bilginin analizini yapmak ise güçleşmektedir.

Algı yönetimi ile kişileri belli bir eylem ya da düşünceden alıkoymak ya da onu caydırmak mümkün olmaktadır. Bir anlamda siber savaş ortamında algıyı yönetmek çıkarılara erişimde önemli bir güç olmaktadır. Bu psikolojik eylemle rahatlıkla kitleler üzerinde algı oluşturulabilmekte ya da var olan kavrayış tersine çevrilebilmektedir. Bu algının kitlesi insandır ve insan siber uzayın en büyük kullanıcısıdır. Dolayısıyla insanlara yönelik manipülasyonların en güçlü silahı artık siber algıdır denebilir (Güngör, 2015). Maliyeti siber uzayda oldukça düşük olan bilgiyi yayma olanakları ile algı yönetimi kolaylıkla yürütülebilmektedir.

Algı yönetiminde başvurulan yollardan biri, kişilerin içinde buldukları toplumun bir parçası olarak düşünmelerini sağlayan ve özerk düşünmelerini engelleyen eğilimdir, bu eğilim içinde kişi gerçeklerden uzaklaşarak kendisine çizilen imaja bürünür. Başka bir yöntemde birçok gerçeklik içinden sadece çıkara uygun olanı seçip yüceltme söz kousudur. Bu şekilde algıyı istenilen yöne çekerek, ona odaklanılıp diğerlerinin göz ardı edilmesi sağlanır. Örneğin uzun bir röportajın bütününde anlatmak istenilenden ziyade, aradan seçilmiş belli bir konuşmayı

öne çıkartarak, algıyı o cümlelere yönlendirmek ve röportajı veren kişi hakkında nasıl bir algı yaratılmak isteniyorsa kitleleri o algıya yöneltmek en yaygın algı yöntemlerinden biridir. Siber uzayın bir haberi dakikalar içinde kitlelere ulaştırdığı göz önünde bulundurulursa algı yönetiminin bir kişi hakkındaki kanıyı ya da bir olay hakkındaki görüşleri dakikalar içinde altüst edebilecek güce sahip olduğu anlaşılabilir. Algı yöntemlerinden bir diğeri ise verilmek istenen mesajın sık sık tekrarlanarak sloganlaştırılması ve kitleler tarafından özümsemesinin sağlanmasıdır. Bu şekilde sosyal bir gerçek, somut bir gerçekle karıştırılarak üretilmiş ve değişime açık olgular, doğalmış gibi algılanmaktadır (Brown ve Ainley, 2007: 43).

Algı yöntemlerinden biri olan propaganda ile birtakım iddialar ortaya atmak oldukça kolaydır. Nitekim iddiayı ileri süren kullanıcı ortaya çıkmazken, gündem yaratma amacı oldukça başarılı bir şekilde sürdürülmektedir. Böylece toplum için daha önemli konular arka planda karar alıcılar tarafından yürütülürken, gündem ise yine karar alıcıların çıkarlarına uygun bir şekilde siber algının etkisinde kalmaktadır. Siber uzayda gündem oluşturmanın etkili yöntemlerinden biri de bir tehdit unsuru belirleyerek sürekli o tehdit üzerinden propaganda yapılmasıdır. Bu tehdit belli bir gerçekliğe dayanmakla birlikte, o zaman dilimi için sıcak bir gündem değilken; algı yönetimi ile bir anda en önemli konu haline getirilebilmektedir. Bu şekilde toplumda kaygı uyandırılarak bu tehditin konusu, gündemin en dikkat çekici başlığı olarak kalmaya devam etmektedir.

Siber Uzay ve Uluslararası Güvenlik

Tüm bilgisayar sistemlerini yetkisiz erişim ve sisteme zarar veren her türlü tehditten koruyabilmek için alınması gereken tedbirler, genel anlamda siber güvenlik olarak adlandırılmaktadır. Siber uzayın sunduğu sınırsız kolaylıklar kullanıcılar için vazgeçilmez bir konum alırken; aynı zamanda evlerimizin içine kadar girmiş bir tehlike olabileceği güvenlik kaygılarını artırmaktadır. Siber uzay, büyüklüğü ve derinliğiyle bir uzay, insanlık açısından büyük bir teknolojik buluş ama aynı zamanda getirdiği risklerle birlikte büyük bir tehdittir (Akyeşilmen, 2018a: 53). Siber uzayda yaşanan saldırılar ve yetkisiz erişimlerle kişilerin verileri ele geçirilebilmektedir. Bunun da ötesinde devletlerin gizli belgelerine ya da askeri istihbarat bilgilerine sızılabilir. Bu kapsamda bilgi ve iletişim teknolojilerinin her kullanıcısı bu güvenliğe ihtiyaç duymaktadır. Siber güvenlik konusunda uluslararası sistemde henüz ortak bir tavır sergilenememiş olması ise siber güvenlik endişelerini arttırmaktadır.

Bilgisayar sistemlerinin tam anlamıyla korunmasını imkansızlaştıran faktörler siber güvenlik sorunun çözümündeki engelleri ortaya koymaktadır. İlerleyen teknolojiye ayak uydurulmaya çalışılırken, her yeni ürünün getirdiği değişimle orantılı olarak gelen yeni siber tehditlerle nasıl başa çıkılacağı sorunsal güvenlik sorununu içinden çıkılmaz bir hale getirmektedir. Zaman ve mekana bağlı olmaksızın birbirleriyle iletişim halinde olan kullanıcıların siber uzayda birbirlerine zarar vermeleri kaçınılmaz olmaktadır. Kullanıcılar bu anlamda tehditlere karşı açık durumdadırlar. Bilgisayar aracılığıyla işlenen suçlar ve casusluklar, iletişim ortamları ve telekomünikasyon altyapısını denetimi altında bulunduran devletler ya da büyük şirketler için ciddi sorunlar doğurmaktadır (Cotton ve Oliver, 1997: 54).

Siber güvenliğin diğer boyutu ise siber algı sonucunda doğru olmayan birtakım bilgilere maruz kalan kullanıcının, bu bilgileri sorgulamadan kabullenmesiyle birlikte kendi siber çevresi ile bu bilginin yayılmasına hizmet etmesidir. Kullanıcılar tarafından bilgi hızla yayılırken siber tehditlerin de aynı şekilde tüm kullanıcıları etkilemesi söz konusu olmaktadır. Bu durumdan kaynaklanan zararların önlenmesi için kullanıcılarda siber güvenlik algısı oluşturularak ulusal ve uluslararası boyutta güvenlik önlemlerinin alınması önem arz etmektedir. Siber güvenliğin önemi ise ancak devletlerin siber tehditlere maruz kalarak zarar görmeleri neticesinde anlaşılabilmiştir ve son yıllarda siber güvenlik konusunda devletler, büyük çaplı yatırımlar yapmaya başlamıştır.

Devletler için siber güvenliğin ciddiyetini ortaya koyan olaylardan öne çıkan ve ilk defa siber uzayda fiziki zarar oluşturan STUXNET saldırısının arkasında Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail'in olduğu iddiaları karşısında, devletler birbirlerinden gelebilecek açık bir siber tehdit ile yüzleşmiştir. Devletler bu siber tehditlerle savaşabilmek için yüksek maliyet gerektiren devlet destekli ve aynı zamanda istihbaratın da içinde olduğu, uzun süren çalışmalarla üretilebilecek yazılımlar geliştirmenin zorunlu olduğuna karar vermiştir (Ermiş, 2015). Devletlerin siber uzayı güvenli hale getirme çabaları sonucunda, siber uzayın kullanıcıları üzerinde baskı ve kontrollerin arttırıldığı bir dizi önlemlerle karşı karşıya kalınmaktadır. Devletlerin tehdit olarak algıladıkları web sayfalarını kapatma, kişilerin siber uzayda gezindiği her faaliyeti kayıt altına alma gibi müdahaleleri görülmektedir. Bu durum siber uzayda kullanıcıların hareket alanını kısıtlamaktadır ve bu girişimler güvenlik sorununa kalıcı çözümler getirmekten oldukça uzak gözükmektedir. Devletlerin maruz kaldığı siber tehditler karşısında aldıkları önlemler, daha çok bireyi hedef alan ve onun özgürlük alanını kısıtlayan girişimler olarak gözükmektedir. Söz konusu siber güvenlik, birey düzeyinde ulusal güvenlikle ve uluslararası aktörler düzeyinde küresel olarak ele alınmalıdır. Ulusal düzeyde

alınacak siber önlemler, küresel güvenlik boyutuna da katkı sağlayacaktır. Her tehdit unsurunu engellemeye çalışmak mümkün olmamaktadır, bunun yerine siber uzayda daha aktif olunarak siber algılara karşı yeni stratejilerin geliştirilmesi zorunlu gözükmektedir.

Siber uzay klasik devlet egemenliği yaklaşımlarının ötesinde yeni bir düzen kurmaktadır. Bu düzende kişilerin herhangi bir devlete aidiyetleri söz konusu değildir. Kendi başlarına birer aktör olarak siber uzayda yerini alan kişiler, aynı zamanda istedikleri gruplarla sanal ortaklıklar kurabilmektedirler. Bireylerin siber alanda yükselişleri ve devletlerin gizli bilgilerini tehdit eder hale gelmeleri karşısında ulus devletler, siber uzayın gücünü kabul ederek bu alanda etkin olmak için girişimlere başlamıştır. Devletlerin siber uzayı güvenli hale getirmek için yürüttüğü çalışmalar henüz yeterli düzeyde değildir. Uluslararası İlişkiler’de ortak bir siber güvenlik tanımı ya da ortak bir siber hukuk yoktur. NATO ve Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütler tarafından bölgesel düzeyde sınırlı işbirlikleri ya da devletler arasında birtakım anlaşmalar geliştirilmeye çalışılsa da Birleşmiş Milletler nezdinde ya da küresel anlamda herhangi bir anlaşma yapılmamıştır. Ortak bir hukuk ya da güvenlik sisteminin olmayışı, siber uzayın anarşik düzenini öne çıkarmaktadır.

Soğuk Savaş döneminin bir rekabet alanı olarak ortaya çıkan siber uzayın anarşik yapısı, 1945-1990 tarihleri arasında ABD ve SSCB arasındaki ideolojik ve askeri rekabetin interneti doğurmasıyla başlamıştır. SSCB, 4 Ekim 1957’de uzaya dünyanın ilk yapay uydusu olan SPUTNIK-1’i fırlattığında ABD yeni arayışlara girişmiştir. ABD ülkenin önde gelen bilim adamlarını toplayarak Gelişmiş Araştırma Projeleri Dairesi Ağı’nı (APARNET) kurmuştur. Pentagon tarafından fonlanan yapının amacı, bilgisayarlar arası sürekli bağlantı kurmak ve bilgi paylaşımını hızlandırmak olarak tanımlanmıştır. Fiziksel güvenlik algısıyla bir merkeze saldırı olması halinde çalışmaya devam edebilecekleri şekilde kurgulanan ve tek bir merkeze bağlı olmayan bu yapı daha sonra yeni bir güvenlik açığı oluşturmuş ve siber güvenlik sorununu ortaya çıkarmıştır. Çok merkezli ya da çok kutuplu olarak adlandırılan bu yapı kontrol edilemeyen, denetlenemeyen, izlenemeyen anarşik bir yapıya dönüşmüştür. Buradaki anarşi, kaos ve düzensizlikten ziyade belli bir merkez ya da merkezlerden idare edilemeyen çok kutuplu, çok merkezli yapıyı ifade etmektedir.

Uluslararası sistemin anarşik yapısında da benzer bir durum söz konusudur. Uluslararası sistemdeki tüm aktörleri tek çatıda birleştiren merkezi bir yönetim yoktur. Bu durum uluslararası sistemin anarşik yapısını kontrol altına almaya çalışan yeni sistemlerin ya da aktörlerin varlığına ihtiyaç duyulmasına sebep olmuştur. Bunlardan en önemlileri uluslararası hukuk, uluslararası örgütler ve diplomasi gibi kurumların varlığıdır. İnternet gibi açık bir

sistemde ise kontrolün tek bir aktörde olması ya da merkezileşmesi oldukça zor gözükmetedir. Mevcut uluslararası sistemden daha anarşik yapıya sahip olan siber uzayın kontrol edilebilmesi ve güvenliğinin sağlanabilmesi için yeni yaklaşımlar, kurumlar ya da sistemlere ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

Konstrüktivist Teori ve Siber Uzay

Soğuk Savaş'ın sona ermesini ve uluslararası sistemdeki büyük değişimi mevcut Uluslararası İlişkiler teorileri açıklamakta zorluk çekmiştir. Bu zorluk Uluslararası İlişkiler'in materyalist ve güç odaklı yaklaşımlarından kaynaklanmıştır. Yeni düzeni anlamak için 1980'lerden itibaren daha bütüncül yaklaşımlar ortaya konmuştur. Bu açıdan bakıldığında konstrüktivizmin temelde sistemik, aktör merkezli ve bütüncül olmak üzere sahip olduğu üç yaklaşım, yeni düzeni anlamlandırmada farklı bakış açılarının geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. Materyal yapılar kadar normatif yapılarında siyasette önemli rol oynadığını söyleyen konstrüktivist teori, dünya siyasetinde aktörlerin kimliğinin siyasi eylemlerin tanımlanmasında etkili olduğunu ve bu kimliğin sistemin yapısını şekillendirdiğini söylemektedir. Konstrüktivizme göre aktörler tarafından paylaşılan fikir, değer ya da inançlar yapısal niteliktedirler ve sosyal ve siyasal eylemler üzerinde belirleyici rol oynamaktadır.

Konstrüktivizm kavramı ilk olarak Nicholas Onuf tarafından 1989 yılında kullanılmıştır. Bu kavram öncelikle iki algıyı akla getirmektedir. Bunlardan ilki insan topluluğuna ait yapıların maddi güçlerden ziyade ortak düşünceler tarafından inşa edildiği düşüncesidir ki sosyal hayata idealist bir bakış açısını yansıtmaktadır. İkincisi ise aktörlerin kimlik ve çıkarlarının, doğadan ziyade bu ortak düşünceler tarafından inşa edildiğidir. Buna göre uluslararası sistem düşüncelerin dağılımı olarak görülmektedir. Bu bakış açısı en büyük kullanıcısı bireyler olan siber uzayın kişilerin algısıyla şekillenerek genişlediğini izah etmede kabul edilebilir analizler sunmaktadır.

Konstrüktivizme göre kimlik, ideolojinin mantığı ve bunun üzerine kurulu ilişkiler ağı, farklı politikaların oluşturulmasını sağlamaktadır. Bu ilişkileri sadece güç ve çıkar odaklı bakış açısıyla açıklamak, sistemin bütünü anlamada yetersiz olmaktadır. Materyal bakış açısının yanına normatif ve düşünsel yapıları da eklemek gerekmektedir; çünkü maddi olmayan yapılar aktörlerin kimliklerini belirlemede önemli rol oynamaktadır. Normatif ve düşünsel yapılar, aktörlerin sosyal kimliklerini şekillendirmektedir ve kimlikler de çıkarları belirlemektedir. Bunun sonucunda ise eylemler oluşmaktadır. Bu analiz ile uluslararası

aktörlerin çıkarlarının nasıl şekillendiğini anlamak, uluslararası siyasi olguları anlamamıza yardımcı olmaktadır. Çıkarların nasıl oluştuğunu anlamak için birey ve devletlerin sosyal kimliklerine odaklanmak gerekmektedir; çünkü kimlikler, çıkarların temel belirleyicisidir (Wendt, 2012: 399).

Konstrüktivist teori aktörlerin ve yapıların karşılıklı olarak birbirini inşa ettiğini ve bu yapıların, aktörlerin eylemleri olmaksızın var olamayacağını söylemektedir. Yapıların sürdürülebilmesi ve dönüştürülebilmesinde eylemlerin rolü şarttır. Kimliğin belirlendiği sosyal yapılar etkileşime geçerek eylemler belirlenmektedir. Kurumsallaşmış normlar ve fikirler, aktörlerin eylemlerindeki ekonomik, siyasi ve kültürel faktörleri ortaya koymaktadır. Bu yapılar ile aktörler harekete geçecekleri eylemin sınırlarını ve imkanlarını belirleyerek buna göre strateji belirlemektedir. Birey ya da devletler eylemlerini meşrulaştırmak istediğinde ise devreye meşru davranış kodları girmektedir. Örneğin başka bir devletin iç işlerine karışmak isteyen devlet aktörü, uluslararası normlara başvurarak, eylemini uluslararası insan hakları adına yaptığını ileri sürerek davranışına meşruiyet kazandırmaya çalışabilmektedir (Reus-Smit, 2013: 284-309).

Aktörlerin sosyal varlık olarak kabul edildiği konstrüktivizme göre aktörlerin kimlikleri, ait oldukları sosyal ortamdaki genel kabul görmüş normlar, değerler ve fikirler tarafından belirlenmektedir. Aktörlerin ve yapıların etkileşimi sürecinde sosyal iletişim doğmaktadır ve çıkarlar belirlenmektedir. Toplum bu anlamda aktörleri inşa eden temel alandır. Bu alanın iyi okunması aktörlerin gelecekte belirleyeceği hedef ve stratejileri anlamak için belirleyici olmaktadır. Konstrüktivizmin farklı yaklaşımlarından sistemik bakış açısı, belirleyici rol olarak aktörlerin uluslararası alanda geliştirdikleri ilişkileri baz almaktadır ve sosyal kimliği uluslararası toplumun devlete biçtiği kişilik olarak görmektedir, böylece kurumsal kimliği de ideolojik ve kültürel iç faktörlerin belirlediğini iddia etmektedir. Aktör merkezli konstrüktivizm yaklaşımı ise iç siyasi normların kimlik ve çıkarları belirlediğine dikkat çekmektedir. Buna örnek olarak Almanya ve Japonya'nın tarihte yaşadıkları savaş yenilgileri ve otoriter rejimleri sonrasında büyük gelişme kaydederek ekonomik açıdan güçlü iki aktör olarak karşımıza çıkmalarında izledikleri siyasetin tamamen farklı olduğu ve bunun inşa edici unsurlarının iç siyasetleri ve hukuki normları tarafından belirlenmiş olduğu gösterilmektedir (Reus-Smit, 2013: 284-309).

Konstrüktivizmin bütüncül yaklaşımı ise sistemik ve aktör merkezli yaklaşımları birleştirerek aktörlerin kimliklerinin belirlenmesinde kurumsal, sosyal, ulusal ve uluslararası tüm faktörleri kapsayan bir anlayış ileri sürmektedir. Buna göre küresel düzen ile aktörler etkileşime

geçmektedir. Uluslararası sistemdeki büyük geçişler ve modern sistemdeki güncel değişimlerin arka planında fikirlerin, normların ve kültürlerin değişimi en büyük etken olarak görülmektedir. Düşünce, norm ve kültür gibi inşa edici unsurlar değişkenlik gösterir ve kurumsal ve sosyal kimlikler de özünde değişkendir. Buna göre Uluslararası İlişkiler'in evrensel bir teorisi sunulamaz ancak değişen dünyada geçici genellemeler yapılabilir.

Konstrüktivist yaklaşıma göre anarşik ortamda da kurallara dayalı bir düzen kurulabilmesi olanaklıdır ki bu noktada siber güvenlik konusunda işbirliğini arttıracak yöntemlere başvurulması kaçınılmaz olmaktadır. Devlet merkezci anlayışı eleştirerek küresel, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal etkenlerin ağırlık kazandığı bir sistemin varlığını ortaya koymaya çalışan küreselleşme teorisyenlerine göre; devletin doğasının belli olduğu ve devlet davranışlarında insan faktörünün etkili olmadığı anlayışı, günümüz dünyasının yanlış okunmasına sebep olmaktadır. Uluslararası İlişkiler'i yeniden okumaya çalışan konstrüktivist yaklaşıma göre yaşadığımız zaman dilimini şekillendiren kurallar, bilinmeyen güçler tarafından değil; bizzat insanın kendisi tarafından yaratılmaktadır.

Konstrüktivizmin kendi içindeki farklı yaklaşımlarından birine göre bir yapının insan eylemiyle kurulmuş olması, o yapının doğasının aynı şekilde insan eylemiyle değiştirilebileceğinin kolay olmayacağını söyler (Brown ve Ainley, 2007: 42-43). Siber uzayın insan faktörüyle kurulduktan sonra, sonsuz genişlemesi karşısında, yapıyı tümüyle değiştirebilecek gücün insanın kontrolünün dışına taşabilen boyutlarının görülmüş olması, konstrüktivist yaklaşımların siber uzayı anlamlandırmada diğer teorilere göre daha somut analizler koyabildiğini ve sistemi anlamada yardımcı olabildiğini göstermektedir.

Sonuç

Tarihsel süreç içinde teknolojiye önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bunların içinde siber uzay, insanoğlunun bugüne kadar yarattığı en görkemli gelişmedir. Siber uzay hayatın ritmini kökten değiştirmiştir. Marshall McLuhan'ın ifadelerinde siber uzay uzaklık, dil ve zaman engellerini yıkarak global bir köy yaratmıştır. Bu global köy başta eğitim olmak üzere kuraklık, açlık, hastalıklar ve çevre kirliliğinin izlenip denetlenmesi; yok olma tehlikesi altındaki canlı türlerinin izlenmesi; nüfus artışı, deniz düzeyindeki değişiklikler, ozon tabakasının erimesi gibi uzun vadeli sorunların değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır. Siber uzay bu şekilde global köyün ideal formunu oluşturarak milyonlarca insanın deneyim ve çalışmalarını paylaşmasına imkan tanımaktadır. Siber uzayın etkin olduğu sınırsız alanlar göz

önünde bulundurulduğunda geleceğin nasıl bir teknoloji üzerine kurulacağı merak uyandırmaktadır. Bilginin hızla yayıldığı siber uzayda yaratılan siber algılar bu yeni düzende yeni kimliklerin doğmasına neden olmaktadır. Siber uzay iletişim halinde olan milyonlarca kullanıcıyı aynı potada buluşturan evrensel bir sisteme kapılarını açmaktadır. Bu sistemin doğru analiz edilmesi, uluslararası sistemin geleceğinin sağlam temeller üzerinde inşa edilerek sistemin kalıcı barışa hizmet edecek şekilde yönlendirilmesi açısından önem arz etmektedir. Siber uzayın giderek önem kazandığı çağımızda Uluslararası İlişkiler'in de yeni söylemlere ihtiyacı olduğu görülmektedir.

Konstrüktivizmin sosyal olanın, değerleri ve pratikleri inşa ettiği varsayımı ile kimlik ve çıkarların bu alana ait olduğu yaklaşımı, uluslararası sistemi anlamada yeni kavramlar getirerek tamamlayıcı rol oynamıştır. Bu anlayış tarihin yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu açıdan tarihi yeniden yorumlarken siyasi aktörlerin gücünü sadece maddi kaynaklarla açıklamak yerine kimlik, çıkar ve eylemlerin diğer aktörlerce ne kadar tanındığı ve bu sayede nasıl meşruluk kazandığı da incelenecektir. Bu aynı zamanda uluslararası sistemde kültürün rolünü de öne çıkarmaktadır. Kültürün toplumsal ve hukuki normlarla beslenerek nasıl oluştuğu sorgulanmaktadır. Bu anlayış özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında ağırlık kazanarak, kültürün ve medeniyetlerin oluşturduğu kimliklerin, uluslararası sistemi ne ölçüde etkileyebildiğini ve bu gücün doğasını araştırmayı zorunlu kılmıştır. Huntington'un Medeniyetler Çatışması eserinde çoğulcu kültürel yapıya sahip olan medeniyetler, içlerinde birçok devlet ya da imparatorluk geleneğini barındırır ve bu medeniyetler aktif gözükmemekle birlikte, yapıları sebebiyle uluslararası sisteme etkileri oldukça büyük olmaktadır. Medeniyetler diğer medeniyetlerle birlikte var olmaktadır ve birbirleriyle etkileşimleri sayesinde değişmektedir.

Siber uzayın tüm kullanıcıları zaman ve mekanı aşan bir yöntemle aynı sistem içinde kimlikleriyle var olmaktadır. Birbirleriyle iletişim halinde olan bu aktörler sisteme yükledikleri verilerle tarihin akışına, gündemin belirlenmesine, olay ve olgular üzerinde algının oluşturulmasına etki yapmaktadır. Uluslararası aktörlerin aynı sistemde bulunduğu siber uzayın siber güvenlik sorunları, devletleri bu sistemde aktif rol oynamaya yöneltmektedir. Devletlerin, birey, grup, örgüt ve toplumlarla aynı evrende karşılıklı etkileşim halinde olmaları Uluslararası İlişkiler disiplininde aktörlerin kimlik ve etkileşimlerinin sistemi değiştirmedeki rolünü araştırmaya itmektedir. Siber uzayda kurulacak düzenin normları, kurumları ya da teorileri farklı disiplinler tarafından getirilecek yeni yaklaşımlarla biçimlenecektir. Bu kapsamda siber uzayda algıyı anlamaya çalışırken konstrüktivizmin

getirdiği farklı bakış açılardan faydalanmak, siber uzayın Uluslararası İlişkiler'in geleceğini nasıl şekillendireceği yönündeki araştırmalara da katkı sağlamaya devam edecektir.

Kaynakça

Aka, A. (2010). Kimliğe teorik yaklaşımlar. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34(1), 17-24.

Akyazı, U. (2013). Uluslararası Siber Güvenlik Stratejisi ve Doktrinler Arasında Alınabilecek Tedbirler, 6. *Uluslararası Siber Güvenlik ve Kriptoloji Konferansı*.

Akyeşilmen, N. (2018a). *Disiplinler arası Bir Yaklaşımla Siber Politika ve Güvenlik*. Ankara: Orion Kitabevi.

Akyeşilmen, N. (2018b). *Siber Uzay Algı Çağı Mı?*. <http://ilksesgazetesi.com/yazilar/siber-uzay-cagi-almi-cagi-mi-6391>, Erişim Tarihi: 19.01.2019.

Akyeşilmen, N. (2014). Çatışma Yönetimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Analiz. *Barışı Konuşmak: Teori ve Pratikte Çatışma Yönetimi*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.

Brown, C. ve Ainley, K. (2007). *Uluslararası İlişkileri Anlamak*, (Çeviren: Arzu Oyacıoğlu). İstanbul: Yayın Odası.

Buick, J. ve Jevtic, Z. (1997). *Siber Uzay: Yeni Başlayanlar İçin*. İstanbul: Milliyet Yayınları.

Burchill, S., Linklater, A., Devetak, R., Donnelly, J., Nardin, T., Paterson, M., Reus-Smit, C. ve True, J. (2013). *Uluslararası İlişkiler Teorileri* (Çevirenler: Muhammed Ağcan ve Ali Aslan). İstanbul: Küre Yayınları.

Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Cotton, B. ve Oliver, R. (1997). *Siber Uzay Sözlüğü* (Çevirenler: Özden Arıkan, Ömer Çendeoğlu). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

elik, S. (2018). Siber Uzay ve Siber Güvenliğe Multidisipliner Bir Yaklaşım. *Academic Review of Humanities and Social Sciences*, 1, 110-119.

lgeen, M. (2002). *Siber Savaş Kıyametin İlk Halkası*. Ankara: Arşiv Kitapları.

Daban, C. (2016). Siber Güvenlik ve Uluslararası Güvenlik İlişkisi. *Cyberpolitik Journal*, (01), 84-100.

Ermiş, U. (2015). *Siber Tehdit Algısı Köpürtülüyor Mu?*. <https://siberbulten.com/makale-analiz/siber-tehdit-algisi-kopurtuluyor-mu/>, Erişim Tarihi: 15.01.2019.

Ermiş, U. (2018). *Bir Güvenlik Sorunu Olarak Siber Uzay*. http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/50249/bir_guvenlik_sorunu_olarak_siber_uzay, Erişim Tarihi: 11.01.2019

Ersanel, N. (2001). *Siber İstihbarat Sanal ve Dijital Casusluğun Anatomisi*. Ankara: ASAM Yayınları.

Güngör, K. O. (2015). *Siber Mücadele ve Algı Yönetimi*. <https://siberbulten.com/makale-analiz/konuk-yazar/siber-mucadele-ve-almi-yonetimi/>, Erişim Tarihi: 17.01.2019.

Güntay, V. (2017). Uluslararası Sistem ve Güvenlik Açısından Değişen Savaş Kurgusu; Siber Savaş Örneği. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 6(2), 81-108.

Güntay, V. (2017). Siber Uzay ve Güvenlik Politikası Üzerine Teorik Bir Yaklaşım. *Cyberpolitik Journal*, 2.4., 9-21.

Kanat, S. (2016). Uluslararası İlişkiler Yaklaşımları Açısından Dijital Medya ve Savaş. *TRT Akademi*, 1(2), 528-546.

Kara, Z. (2009). *Siber Uzayda Teknoloji & Ar-Ge Yönetimi*. Konya: Ölçü.

Karabulut, B. (2015). *Güvenlik: Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek*. Ankara: Barış Kitap.

Öztürk, E. Ç. (2014). Kimlik, Dış Politika ve Uzlaşma: İnşacı Kuram Çerçevesinde Ulusal Kimlikler ve İkili İlişkiler Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkiye Günlüğü*, 60, 1-12.

Seren, M. (2006). Siber Tehditlerle Mücadelede Farkındalık ve Hazırlık. *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)*, (183), 16-17.

Singer, P. W. ve Friedman, A. (2018). *Siber Güvenlik ve Siber Savaş*. (2. Baskı) Ankara: Buzdağı.

